ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ.

Կ՚հրատարակուի ամէն երեքշաբթի : Տարեկան գինն է 4 ½, վեց ամսուանը ¾ մէջիթիէ, կաճխիկ, և հատ 30 փարա : Խմբագրութեան և բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մ՚ը. Կրիճ, Կ. պոլիս, Ամէրիկան խան :

ՀԱՏ ՈՐ 33. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ· ՅՈՒԼԻՍ 6· 1880 ԹՒ 27

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Յիսուսի զործերը : — Աստուած երբեմն հրեշտակաց ձեռօք կը կատարէ մեր խնդրուածը: — Տէրունական սեղանին մօտենալու կանոնն ըստ Սուրբ գրոց: — Շաբաթ իւաղնդեղ : — Աստուածեան գրատուն: — Նորատիպ մատեան : — Ժողովրդական ճառախօսութիւն: — Կեդրոնական Թուրքիոյ ուսումնարան յԱյնթապ : — Քաղաքական լուրեր : — Ելեւմտական եւ առեւտրական :

ՅԻՍՈՒՍԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ի ՀՐԱՇԵԻՑ զորս Յիսուս գործեց մինչ էր յաշխարհի, այնք որ գործուեցան ի սփոփումն կամ ի բժշկութիւն մարմնոյ՝ են արդարև նշանաւոր : Յիսուս ապաքինեց հիւանդները, սրբեց բորոտները, յարոյց մեռելները, կուրաց առաւ տեառնել և խլից՝ լսել

Բայց մինչ Յիսուս մարդոց մարմիններուն կու տար բժշկութիւն, ևս չար հիւանդութեան մը հոգով կը վարանէր, հիւանդութեան մը որոյ սաստիկը միայն էին մարմնոյ հիւանդութիւնք : Մարդիկ ունէին քան զաչաց կաւրութիւն չարագոյն կուրութիւն մը, քան զականջաց խլութիւն յոռեգոյն խլութիւն մը, և քան զմարմնոյ բոր աւելի մահացու բորոտութիւն : Ուստի, մինչ Յիսուս, չարժեալ ի գթոյ, կը բժշկէր մարդոց հիւանդութիւններն, աւելի գաւնագոյս կը սիրէր անոնց հոգւոց ևս աւելի վտանգաւոր ախտերուն վրայ: Յիսուս կը կերակրէր զմարդիկ հրաշագործ հացիւ, բայց անոր գիտաւորութիւնն էր այսու տանել անոնց միտքը կենաց հացը խորհելու : Յիսուս կը նոաէր ջրհորին քով և կը խօսէր Սամարացի կնոջ հետ այն ջրոյն վրայ զոր եթէ խմէր մարդ պիտի չծարաւէր երբեք : Բազմութիւնք որ բժշկուելու կուգային՝ կը թուէին Յիսուսի իրը աշխարհներ առանց հոգւոյ :

Ինչպէս Յիսուս հիւանդները կը բժշկէր, Քրիստոսի հետևողք ևս կը չինեն հիւանդանոցներ : Յիսուս կը բանար կուրաց աչուընները և համոզել կու տար, հետևողք Յիսուսի նաև կը չինեն տուներ ուր կոյրք կը սորվին դործածել լրնոց չօշափելիքը փոխանակ տեսանելոց և համոզք կը սորվին խօսիլ ձեռաց նշաններով : Յիսուս կը դիմար ապրատաց, և հետևողք Յիսուսի կը ջանան իմիջոցներ ապրատաց կարօտութիւնը սպրմութեամբ և տրամք :

Բայց Քրիստոսիք ոչ միայն կը գիման մարդոց մարմնաւոր կարօտութեանց վրայ, այլ և կը դան ևս աւելի խորին կարեկցութիւն անոնց հոգևոր կարօտութեանց վրայ: Մինչ կը կերակրեն մարմինը, չեն մոռնար թէ հոգին կրնայ կրել քան դմարմնաւոր քաղցը չարագոյն քաղց : Մինչ կը հակեն այն մարդոց վրայ որ կը տառապին մարմնոյ հիւանդութիւններէ, չեն մոռնար հոգւոյն ևս աւելի անյոյս ախտերը : Համառօտիւ, մարդոց մարմիններուն և հոգիները նշանակ են հիմա միևնոյն վտանգոյ ինչպես էին Քրիստոսի ժամանակ : Քրիստոսի հետեւողք պարտին ունենալ երեսց վարդապետին սիրն, և չմոռնալ հոգին, մինչ կը հոգան մարմինը :

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԲԵՄՆ ՀՐԵՇՏԱԿԱՅ ՁԵՌՕՔ ԿՐ ԿԱՏԱՐԷ ՄԵՐ ԽՆԴՐՈՒԱԾՔ

Գիտուններէն անանք չանսացած են հերքել Աստուածաշունչին վարդապետութիւնն աղօթքի վրայ, ըսելով թէ մարդոց խնդրուածները կատարելու համար Աստուած բնական օրէնքները բանաքարելու է, կամ ի կախ պահելու է զանանք դէմ ժամանակ մի : Սակայն Քրիստոնեան կը հաւատայ թէ Աստուած գերի չէ իւր օրինաց, այլ թէ երբև ազատ գործալ կրնայ ի գործ դնել իւր զօրութիւնը բնութեան հաստատուն ընթացքէն թէ հանձայն և թէ հակառակ, ինչպէս որ բարւոք կը Ժանի անոր իմաստութեան :

Նաեւ, ինչպէս կ՚ըսէ երեւելի մտաւորական մը, մարդոց խնդրուածները կատարելու համար շատ անգամ հարկ չէ որ Աստուած ուղղակի գործածէ իւր ամենակալ զօրութիւնը : Երբ աղայ մը քան մը կը խնդրէ իւր հօրմէն, հայրը ազնուն խնդրուածը ընդունելու համար միշտ անձամբ չի կատարեր խնդիրը, այլ շատ անգամ կը հրամայէ իւր երիցագոյն որդիներէն մին և կամ ազատասուրի մը ընելիքը որ պետք է : Երբ թագաւոր մը կ՚ուզէ ապստամբի մը խնդիրը չնորհել, իւր պաշտօնեաներէն մէկուն ձեռքով կը կատարէ խնդիրը մանաւանդ քան անձամբ : Այսպէս, Աստուած մարդոց խնդրուածները չնորհելու համար, կրնայ գործել ոչ միայն ծանրութեան, երկաթականութեան և ջերմութեան պէս անտեսանելի բնական զօրութեանց, այլ և անտեսանելի եակց ձեռօք : Ապացուցանելու համար զայս բաւական է յիշել միայն Աստուածաշունչին վարդապետութիւնը թէ կան «հրեշտակներու անթիւ դունդեր,» թէ անանք «շատ մեծ են զօրութիւնով ու կարողութիւնով» քան զմարդիկ (Բ Պետ. Բ. 11), թէ կը կրնան Աստուծոյ սթռուածին բոլորակը, և են պատրաստ կատարելու Աստուծոյ հրամանները, թէ կ՚ուզեն մանաւանդ օգնել մարդոց և կը փափաքին անոնց վրկութեան, և թէ ամէնքը սպասաւորող հոգիներ են որ կը զրկուին ծառայել անանց որ վրկութիւն պիտի ժառանգեն: Այս ընդհանուր ակնարկութիւնք բաւական են հաստատել թէ Աստուած, երթէ ոչ միշտ, գէթ յաճախ կը կատարէ մարդոց խնդրուածները հրեշտակաց միջոցաւ :

Բայց ունինք նաև մանաւանդ ապացոյցներ, թէ շատ դէպքերը ըստ խնդրոյ հաւատացելոց կատարուած են հրեշտակներու ձեռօք, ինչպէս կը պատմեն յաճախ Սուրբ գիրքը : Ըստ Սուրբ գրոց հրեշտակները ունէին իշխանութիւն բնական զօրութեանց վրայ, կը նանձէին և կը վարեին զանանք : Մանաւէի երեւցած հրեշտակը «հրաշք մը ըրաւ» կրակով (Դատ. ԺԳ. 19). նոյնպէս ըրաւ Գեդէոնի երեւցած հրեշտակը (Դատ. Զ. 21). Դաւիթ տեսաւ հրեշտակ մը որ կը զարնէր ժողովուրդը ժանտախտով (Բ Թագ. ԻԴ. 17): Նոյնպէս գրուած է թէ երբ Եզեկիա տաճարին մէջ աղօթեց Աստուծոյ վրկել զՅուդա Ասորեստանցիներէն, Եսայի զրկուեցաւ ըսել թագաւորին յանուն Աստուծոյ. «Աստուծոյ Սեննեքերիմ թագաւորին համար ինծի ըրած աղօթքդ լսեցի,» ևն: և ապա կը յաւելու պատմիչը. «Ու եղաւ որ այն գիշերը Տէրոջը հրեշտակը ելաւ, և Ասորեստանի բանակին մէջ հարիւր ութսունհինգ հազար մարդ զարկաւ» (Բ Թագ. ԺԹ. 20, 35). Հոս Աստուած կատարեց խնդրուած մը հրեշտակի ձեռօք, գործածելով բնութեան զօրութիւններն այնպէս որ յանկարծ և մահացու ժանտախտ մը յառաջ եկաւ :

Նաեւ Դանիէլի պատմութիւնը կը յայտնէ յայտնապէս թէ Աստուած հրեշտակի ձեռօք կատարեց մարդոց խնդրուածը: Դանիէլ նեղուած էր առիւծներուն գաբը, վասն զի աղօթք մատուցած էր ճշմարտին Աստուծոյ: Արդարև Դանիէլի համար աղաւաղութեան միմիայն միջոց աղօթքն էր, և կը պատմուի թէ երբ առաւօտուն թագաւորը գալով գրին բերանը կանչեց զԴանիէլ լսնանալու համար թէ լսած էր արդեօք Աստուած անոր աղօթքը, Դանիէլ ըսաւ. «Իմ Աստուածս իր հրեշտակը խրկեց, ու առիւծներուն բերանը գոցեց, ու ինծի վնաս չտուին» (Դան. Զ. 22): Դարձեալ, այսուր նոյն Դանիէլ պատմելով իւր աղօթքը և ծանապատութիւնը Հրեից ազգին ազատութեան համար, կ՚ըսէ. «Երբոր ես տակաւին աղօթքի մէջ կը խօսէի, ահա այն առջի տեսիլքին մէջը տեսած մարդս Գաբրիէլ շուտ մը թռչելով՝ ինծի դպաւ իրիկուան ընծին ատենը, ու ինծի հասկցընելով ինծի հետ խօսեցաւ ու ըսաւ... Քու ազաչանքիդ սկիզբը պատգամ եղաւ, ու ես եկայ որ պատմեմ, վասն զի դուն Աստուծոյ սիրելի ես,» ևն. (Թ. 21—23): Այսպէս նաեւ Նոր կտակարանին մէջ կը կարդանք թէ, «Պետրոս բանտին մէջը պահուած էր, բայց եկեղեցին անդադար աղօթք կ՚ընէր Աստուծոյ անոր համար.» Բայց եկեղեցւոյն աղօթքը ընդունելի եղաւ Աստուծոյ, «Ու ահա Տէրոջը հրեշտակը եկաւ վրան կայնեցաւ, ու տանը մէջ լոյս մը ծագեց,» և ապա շղթայք ինկան Պետրոսի ձեռուընէրէն, բանտին երկաթի դուռները բացուեցան, և Պետրոս ազատեցաւ (Գործ. ԺԲ. 5, 7, ևն.):

Այս ամենայն աքանչելիք ըրաս հրեշտաները գործած են ֆիզիկական աշխարհի մէջ ինպատաս աղօթողայ, զարդիս ևս կը գործուին. բայց թէ մենք չենք տեսներ հրեշտակներ մեզի մօտ, պատճառն այս է որ մեր նեղքին կամ հոգւոյ աչքը բաց չեն, ուր Աստուածաշունչին մէջ պատմուած անձանց աչուընները բաց էին, և կը տեսնէին այն աներեւոյթ հոգիները :

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆԻՆ ՄՕՏԵՆԱԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆ ԸՍՏ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

1.

Աստուած եզեկիէլի բերնով կ՚ըսէր իր տաճարին պաշտօնեաներուն. «Տէր Եհովան այսպէս կ՚ըսէ. Ալ հերիք է ձեզի ձեր բոլոր պղծութիւնները, ով Իսրայէլի տունը, որ գուք սրտով անթլփատ ու մարմնով անթլփատ օտարազգիներ մացուցիք, որ իմ սրբարանիս մէջը ըլլան ու իմ տունս պղծեն, երբոր գուք իմ հացս, ճարպը ու արիւնը կը մատուցանէիք. ու ձեր բոլոր պղծութիւններէն զատ անանք իմ ուխտս խափանեցին : Ես իմ սուրբ բաներուս պահպանութիւնը չպահեցիք, հապա իմ սրբարանիս մէջ ձեր ուզածին պէս իմ պահպանութեան վրայ պահապաններ դրիք : Տէր Եհովան այսպէս կ՚ըսէ. Իսրայէլի որդւոցը մէջ եղող բոլոր օտարազգիներէն՝ սրտով անթլփատ ու մարմնով անթլփատ քանի մէկ օտարազգի մը իմ սրբարանս պիտի չմտնէ » (Եզեկ. ԽԴ. 6—9) :

Երթէ այսպէս կը յանդիմանէ Աստուած

հին ուխտաւորեան առեն իւր պաշտօնեաները, որչափ եւս առաւել յանդիմանելու է իւր պաշտօնեաներն եւ ժողովուրդը նոր ուխտաւորեան առեն, մինչ Աւետարանին լոյսը եւ գիտութիւնը չատ աւելի է հիմա քան յայնժամ: Աւդարեւ եզեկիել Ա. գլխէն մինչեւ ԼԶ գլխոյն տեսիլը կ'ակնարկէ Աւետարանին ժամանակը: Թէեւ մեծ տաճար մը եւ հին օրինաց վերաբերեալ ծէսեր կը լիչէ մարգարէն, կը ցուցնէ սակայն Քրիստոնէական եկեղեցւոյ վերաբերեալ բաներ: կը յանդիմանէ զանոնք որ սեղանին կը սպասաւորեն Աստուծոյ կամաց հակառակ կերպով, այսինքն՝ Աստուծոյ սեղանին մօտենալ թոյլ տալով այնպիսի անձանց որ Աստուծոյ ժողովրդեան պաշտօնութիւններուն մասնակից ըլլալու չարմարուիլն չունին: Աստուծոյ տան պաշտօնեայք այսպէս ընելով կը ցուցնեն թէ ուղիղ հասկցած չեն ոչ հին եւ ոչ նոր ուխտութեան պին: եթէ հին ուխտութեան տաճն, Աստուծոյ ժողովրդեան պաշտօնեաներուն հաղորդ ըլլալու համար կը պահանջուէր ոչ լոկ ծագումն այլեւ պարզ թլփատութիւն, որչափ եւս առաւել նոյն պայմանը կը պահանջուի հիմա այն հաղորդութիւնը վայելելու ուզողներէն, մինչ հին օրինաց արարողութիւնք մարմնաւոր եւ առաւեր միայն էին, ուր նորոյս խորհուրդք հաստատուած են նոյն իսկ Քրիստոսէ անոնց համար որ Սուրբ հոգւով նորոգեալ կը սիրեն զնա:

Հրէից զոհերը նմանութիւն միայն էին Քրիստոսի պատարագին, որոյ յիշատակութիւնն է Տէրունական ընթրիքը: Աստուած թոյլ չէր տար ընդունել իւր ժողովրդեան մէջ անթլփատ օտարական մը, եւ մանաւանդ ընել զնա իւր զնհերուն ճարպին եւ արեան, որ, այժմու հայերն ու գինուոյն պէս, օրինակ էին մարմնոյ եւ արեան ճշմարիտ Գառին Աստուծոյ որ միայն կը բառնայ աշխարհի մեղքը:

Բայց թէ ինչ կը նշանակէ սրտի անթլփատութիւն, յայտնի է Աստուծոյ խօսքէն առ Իսրայէլ բերանով Մովսիսի. «Ուստի ձեր սրտերուն անթլփատութիւնը թլփատեցէք, ու ձեր պարանոցներն ալ մի խստացընէք: Ուրեմն, ով Իսրայէլ, հիմա քու Տէր Աստուածդ քեզմէ ինչ կը պահանջէ. միայն թէ քու Տէր Աստուածմէդ վախնաս, անոր ամէն ճամբաներուն մէջը քալես, եւ անկից սիրես, ու նաեւ քու բոլոր սրտովդ ու բոլոր հոգւովդ քու Տէր Աստուածդ պաշտես, եւ Տէրոջը պատուիրանքները ու կանոնները պահես, որոնք ես այսօր քեզի կը պատուիրեմ, որ քեզի աղէկ ըլլայ» (Բ Օր. ժ. 16, 12. 13): Դարձեալ, «Քու Տէր Աստուածդ քու սիրտդ եւ քու որդւոյդ սիրտը պիտի թլփատէ, որպէս զի քու Տէր Աստուածդ բոլոր սրտովդ ու բոլոր հոգւովդ սիրես, որ ապրիս: . . . Տէրը աղէկութիւն ընելով նորէն պիտի ուրախանայ քու վրադ, . . . երբոր դուն քու Տէր Աստուածդ խօսքին հնազանդիս, ու աս օրինաց գրքին մէջը գրուած անոր պատուիրանքները ու կանոնները պահես, եւ բոլոր սրտովդ ու բոլոր հոգւովդ քու Տէր Աստուածդդ դառնաս» (Բ Օր. Լ. 6, 10): Երբ Իսրայէլի ժողովուրդը կ'ապստամբէր եւ չար կը գործէր, Աստուած կը կոչէր զանոնք անթլփատ սրտիւ (Երեմ. Թ. 26 եւ այլուր): Երբ ժողովուրդը չէր ուզեր անսալ Աստուծոյ խրատուն, եւ «անոր խօսքերէն չէր ախորժեր», Աստուած կը կոչէր զանոնք «ականջով անթլփատ» (Երեմ. Զ. 10): «Զի թէ ամէն Իսրայէլէն եղողներն Իսրայէլացի են,» կ'ըսէ Պօղոս առաքեալ (Հռոմ. Թ. 6), «այլ թլփատութիւնը մեզի՛ է որ հոգւով Աստուած կը պաշտենք, ու կը պարծենանք Քրիստոս Յիսուսով, եւ մարմնի վրայ չէ վստահութիւնիս» (Փիլիպ. Գ. 3):

Նաեւ այլուր կը ցուցնէ առաքեալը թէ թլփատութիւն եւ սկրտութիւն միեւնոյն նշանակութիւն ունին, եւ երկուքին եւս կը ցուցնեն «անձեռագործ» բան մը, այսինքն «մեղաց մարմինը մերկանալ,» եւ Քրիստոսի հետ յարութիւն առնել, անոր առջեւ քալել նոր կենօք՝ այլ եւս չծառայելով մեղաց, այլ սուրբ ըլլալով Աստուծոյ ծառայութեան մէջ (Կող. Բ. 11, 12, Հռոմ. Զ. 4—11):

Ուստի ինչ որ առաքեալը կ'ըսէ Հրէից եւ թլփատութեան համար, կրնանք դարձնել Քրիստոնէից եւ սկրտութեան վրայ այսպէս. «Ինչու որ Քրիստոնեայ չէ ան որ դրսեւնց է, եւ սկրտութիւն չէ ան որ դրսեւնց մարմնով է. հապա Քրիստոնեայ ան է որ ներսեւնց է, եւ սկրտութիւն՝ սրտինը, հոգիով ու չէ թէ գիրով. որուն գովութիւնը չէ թէ մարդկներէն է, հապա Աստուծմէ» (Հռոմ. Բ. 28, 29):

Այս վկայութիւններէն կը տեսնուի որ եկեղեցւոյ անդամ եւ Տէրունական սեղանին հաղորդ ըլլալու են անոնք միայն, որ բուսական վկայութիւն կրնան տան թէ թլփատուած կամ սկրտուած են ինչպէս մարմնով նոյնպէս սրտիւ, այսինքն թէ ճշմարտապէս նորէն ծնած եւ նոր արարած եղած են սրտի այն փոփոխութեամբ որոյ ապացոյց է Աւետարանին կանոններուն համաձայն վարք: Լոկ բանիւ դաւանութիւն բուսական չէ, քանզի նաեւ կեղծաւոր կամ խարուած անձ մը կրնայ տալ այն դաւանութիւնը: Ընդունելի անձը որոշելու պատասխանատուութիւնը ոչ թէ անոր է որ կ'ուզէ ընդունուիլ, այլ, ըստ Սուրբ գրոց, անոնց՝ որ պիտի ընդունին զնա: Քանզի, ինչպէս տեսանք, Աստուած իրրեւ ուխտադրուժ կը յանդիմանէ իւր պաշտօնեաները թէ «սրտով անթլփատ» օտարազգիներ կ'ընդունին, եւ կը մուծանեն զանոնք իւր սրբարանը: կը բարկանայ իւր պաշտօնեաներուն վրան զի չեն պահպաներ իւր սեղանը զոր պարտական են պահպանել. «Եւ իմ սուրբ բաներուս պահպանութիւնը չպահեցիք, հապա իմ սրբարանիս մէջ ձեր ուզածին պէս իմ պահպանութեանս վրայ պահապաններ դրիք,» եւ կ'արգելլու Թողուլ «սրտով անթլփատ» օտարականը վայելել այն պատուութիւնները զոր վայելել Աստուծոյ ժողովրդեան միայն անկ է:

Բայց թերեւս ըսեն ոմանք, թէ մարգարէին խօսքը «սրտով անթլփատ» օտարականց վրայ է, եւ չի չարմարիր անոնց որ իրրեւ ի ծնէ եւ սկրտութեամբ Քրիստոնեայ՝ արդէն անդամ են եկեղեցւոյ: Բայց այս տեսութիւնն ուղիղ չէ. հաւատացեալ ծնողաց որդիք են ընդ ի ծնէ եկեղեցւոյ, ոչ թէ եկեղեցւոյ անդամ. եկեղեցին կը կրթէ զանոնք եւ կ'ապրթէ անոնց համար: Անոնք Տէրունական սեղանին մօտենալու եւ եկեղեցւոյ պատուութիւններուն մասնակցելու իրաւունք կ'ունենան այն պայմաններով միայն՝ որով կ'ունենային հեթանոսութենէ դարձողք: Քանզի Աւետարանի անտեսութեան ներքեւ այնպէս չէ ինչպէս էր հին անտեսութեան ներքեւ: Հրեայ մը օրէնքին արտաքին պարարտութիւնները միայն կատարելով կ'ընդունուէր տաճարը եւ մասնակից կ'ըլլար զոհերուն. բայց հիմա անոնք որ կ'ընդունուին հաղորդութեան խորհրդոյն որ Քրիստոսի զոհին նշանակ է՝ ընդունուելու են այնպէս ինչպէս ընդունուելու էին, ըստ մարգարէին, տաճարին զոհերուն մօտեցող օտարականք: Անոնք որ սրբարար եւ կենդանի հաւատով ապրողներուն թիւէն չեն, ըստ Աւետարանին կը վերաբերին այն աշխարհին որոյ Աստուածն է սատանան, եւ են օտարականք որ սրբոց հետ ամենեւին բաժին չունին (Եփես. Բ. 1—20, Գաղ. Զ. 15, Բ Կորնթ. Գ. 2, 3, Դ. 3—6, եւ այլուր):

Արդարեւ կեղծաւոր եւ իրենց հոգեւոր վիճակին վրայ խաբուած մարդիկ սպրդեցին մեռան առաքելական եկեղեցիները (Գաղ. Բ. 4, Ա. Յովհ. Բ. 19, Գ Յովհ. 10, Բ Տիմ. Դ. 10, 14), բայց սրովհետեւ նաեւ այսպիսիք, թէ ըստ պատանութեան իւրեանց եւ թէ ըստ արտաքին հաւանական պատճառաց, ընդունուած էին եկեղեցին իրրեւ ճշմարտապէս նորոգեալ անձինք, առաքեալք իրենց թուղթերը կ'ուղղէին անոնց իրրեւ եկեղեցւոյ անդամներու, իրրեւ Աստուծոյ որդւոց եւ երկնից ժառանգներու:

Պօղոս առաքեալ կ'իմացնէ թէ հիմա «ոչ Հրեայ կայ ոչ ալ Յոյն,» այլ ամէնքը մի են Քրիստոս Յիսուսով, եւ թէ անոնք որ Քրիստոսին են կենդանի հաւատով եւ հոգւով սրբով, «Աբրահամին սերունդն ու խոստումներին նայելով ժառանգներ» են (Գաղ. Գ. 28, 29, Հռոմ. Ը. 9): Ահա այս է Աստուծոյ ժողովուրդը որ ունի իրաւունք եկեղեցւոյ պատուութիւններուն. այլք, անուանքն Քրիստոսի կամ հեթանոս, չունին մասն եւ բաժին Աստուծոյ ժողովրդեան հետ, եւ ոչ իրաւունք անդամ հաւաքուելու Քրիստոսի եկեղեցւոյն որ է տաճար Աստուծոյ եւ տուն ժողովրդեան նորա: Անոնք որ չեն որդիք Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոսի վրայ հաւատով (Գաղ. Գ. 26) որ սիրով կը գործէ (Գաղ. Ե. 6), սիրտը կը մաքրէ (Գործ. ԺԵ. 9), աշխարհի կը յաղթէ (Ա. Յովհ. Ե. 4), մեղաց լիշխանութենէն կ'ազատէ (Հռոմ. Զ. 14, 17), արքունեան պատուոյ յառաջ կը բերէ յաւիտենական կենաց համար (Հռոմ. Զ. 22) եւ հոգին կը փրկէ (Գործ. ԺԶ. 31), անոնք, կ'ըսենք, որ այս ապացոյցները տուող հաւատք չունին, թէեւ մկրտուած են եւ Քրիստոնեայ կը թուին, «օտարազգի» են, ուստի եւ ընդունուելու են ի մասնակցութիւն պատուութեանց եկեղեցւոյ այն պայմաններով միայն, որով հին սլնտեսութեան ներքեւ կ'ընդունուէին կամ ընդունուելու էին օտարազգիք:

Առաքելոց ժամանակ եկեղեցին ընդունուելու պայմանք տարբեր չէին Հրէից եւ հեթանոսաց համար: Թէ Հրէութենէ եւ թէ հեթանոսութենէ դարձողներ կը պահանջուէին ապաշխարութիւն եւ հաւատք, եւ որեւիցէ ոք կ'ընդունուէր, երբ բուսական ապացոյց կուտար թէ արդարեւ նորոգեալ էր Սուրբ հոգւով (Գործ. Բ. 38, 41, Ը. 37, Ժ. 47, ԺԵ. 7—19):

ՇԱՒՔԱՐ Ի ՃԱԿՆԴԵՂԷ

Արդէն ծանօթ է թէ Դաղիա եւ Եւրոպայի ուրիշ չատ տեղեր ամբաւ չաքար կը հանուի ճակնդեղէ (ֆանճար): Շաքարի համար ճակնդեղ ցանելու սովորութիւնը մուծաւ նաեւ Ամերիկայի մէջ չատ նահանգներ: Այս նահանգաց մին է Տէլավէր կոչուած նահանգը: 1876ին այն նահանգին ընդհանուր ժողովը երեք յարդի եւ վկայեալ անձէ մանաժողով մը կազմեց հոգ տանել չաքարի ճակնդեղ մշակել տալու, եւ ծախուց համար յանձնեց այն ժողովին 300 Անգղիական լիրաս: Մանաժողովն այն ատակով գնեց դուրսէն ճակնդեղի սերմ հունտ, եւ բաժնեց երկրագործաց հանդերձ դրով, ուր հրահանգ կը տուէր գեանին որպիսութեան վրայ ուր պիտի տնկուէր ճակնդեղ, զայն պատրաստելու եղանակին, եւ ցանելու եւ քաղելու ժամանակին վրայ, այլովքն հանդերձ: Մանաժողովին խնամով չատ երկրագործներ սկսան ցանել չաքարի ճակնդեղ: 1878ին յիշեալ նահանգին կառավարութեան կոչմէն միջանակ տուեցաւ 33 երկրագործաց որ քան զայլս աւելի չափաղանցութեամբ հաւաքած էին ճակնդեղ: Ա. յս փորձին արդիւնքն այնպէս օգտակար եղաւ, որ քանի մը մարդիկ ընկերութիւն կազմելով, ճակնդեղէ չաքար հանելու գործարան հաստատեցին: Ա. յս գործարանն հիմա այնպէս մեծ է որ օրը 20,000 քաշ ճակնդեղ կը սպառէ եւ աւելի սլիսի մեծ նայ եթէ ճակնդեղի մշակութիւնն երթալով ընդարձակի:

Ա. յս օրինակը յիշեցինք ցուցնելու համար թէ ինչ միջոցներ կը գործածուին Ամերիկա երկրագործութիւնը յառաջ տանելու: կը յուսանք թէ ժամանակ սլիսի գայ որ նաեւ Թուրքիոյ երկրագործներուն սլիսի տրուի այսպիսի քաջալերութիւն:

ԱՍՈՏՈՒԵԱՆ ԴՐԱՏՈՒՆ

Ղալաթիոյ աշտարակին մօտ գտնուած այս գրատան մէջ կը ծախուին Անգղիերէն գիրքեր եւ Հայերէն–Անգղիերէն քերականութիւն եւ գպրոցի հարկաւոր բաներ:

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

Ռ. Ց. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՔԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Գ.

ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔՆԵՐՆ

Օգտակար եւ բարոյալից բանախօսութիւն մ'էլ զոր Պար. Պէրպէրեան քանի մ'ամիս առաջ արտասանեց Սամաթիոյ Մահակեան առնուց ընկերութեան լսարանին մէջ: Սոյն բանախօսութեան մէջ Պար. Պէրպէրեան պերճ եւ ազդու կերպով կը ցուցնէ աշխատութեան եւ զբօսանքի հարիը, եւ կը բացատրէ ճշմարիտ եւ բանաւոր զբօսանքի նպատակն, եւ յետոյ կ'անցնի նկարագրել Հայ ժողովրդեան, մանաւանդ Պոլսոյ ժողովրդեան դէմառոր զբօսանքներն, որք, ատչ, վնասանակ կացդուրելու եւ զօրացնելու մարդոց բարոյական, մտաւոր եւ մարմնաւոր կարողութիւնները չարաչար կը վնասեն սրտի, մտաց եւ մարմնոյ միանգամայն: Ա. յս վնասակար զբօսանաց աղետալի հետեւանքներուն վրայ պերճութեամբ խօսելէ ետքը կ'անցնի ցուցնել թէ որք են ճշմարիտ եւ բանաւոր զբօսանքներ, եւ թրչափ օգտակար են անոնք մարդոց խանձեալ մարմնոյն եւ մտաց հանգիստ եւ նոր ոյժ տալու, սիրտն ազնուացնելու եւ ըզգացումները բարձրացնելու: Ուրախ ենք որ այսպիսի օգտակար բանախօսութիւն մը տպագրութեամբ ի լոյս կ'ընծայուի, եւ կը յորդորենք մեր ընթերցողներն անկէ մէկ մէկ օրինակ առնուլ եւ կարդալ:

Սոյն բանախօսութիւնն որ 74 երեսէ բաղկացեալ եւ Աբամեան տպարանը տըպուած գրքոյկ մ'է, կը վաճառուի Հայ գրավաճառաց քով ի գին 4 դահեկանի:

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
Նախապատրաստական առաջին տարւոյ համար
և
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Նախապատրաստական Ա. և Բ. տարիներու համար
ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ
Յ. Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

Տիկին Բաք Փարքանդիէ անուն Գաղիացի երեւելի մանկավարժուհւոյն մանկավարժական նոր սճով պատրաստած դասախարակութեան եւ կրթութեան ընթացքի մէկ մասն ալ է այս նոր Թուագիտութիւնը զոր Թարգմանօրէն պատրաստած է Պար. Յ. Գ. Փալագաշեան: Ինչպէս ասկէ առաջ Պար. Գ. Ա. Մալխեանէ Թարգմանուած նոր Բնական պատմութեան ծանուցման առթիւ ըսինք, գարձեալ կ'ըսենք թէ այս տեսակ դասագրքեր գրեթէ չկային Հայոց մէջ, եւ չատ օգտակար կրնան ըլլալ եթէ դաստատուք հեղինակին միտքն աղէկ հասկնալու աշխատին, եւ ըստ այնմ դասախօսեն իրենց աշակերտաց Թուա-

գիտութեան ուսումն որ հիմն է բոլոր բնական գիտութեանց եւ անհրաժեշտ է ամէն առաքինի եւ ամէն վիճակի անձանց։

Նաեւ Տիկին Բաբ Գարբանդիէի դաստիարակութեան եւ կրթութեան ընթացքին մէկ ուրիշ մասն է պատկերազարդ Աչխարհագրութիւնը։ Ա.յս գործն եւս պատրաստած է Պար. Ց. Գ. Փալագաչեան եւ Հայ աշակերտաց աւելի օգտակար ընելու համար ճոխացուցած է զայն Հայաստանի, Տաճկաստանի եւ Պոլսոյ վրայ տեղեկութիւններով։

Կը յուսանք թէ դպրոցաց անօրէնք եւ ուսուցիչք կը քաջալերեն պ. Փալագաչեան չարունակելու այն ազգօգուտ գործն որուն ձեռնարկած է, հետզհետէ աչխատասիրելով ուրիշ դասագիրքեր որոնց մեծապէս կարօտ է Հայ ազգը։

Ա.յս գիրքերը կը գտնուին բոլոր Հայ գրավաճառաց քով։ Թուադիտութեան գինն է 100 փարա, եւ Աչխարհագրութեան, ինչպէս նաեւ Բնական պատմութեան գինը 3 ական դահեկան։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱԲՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութիւն ունիմ Աւետարերի ընթերցողաց ծանուցանելու թէ այս իրիկուն Մարսուանի Աւետարանական ազգայինք պարզ բայց շատ գեղեցիկ հանդէս մը ունեցան։ Տասներկու երիտասարդաց յանձնուած էր ճառել առաջնակ տրուած նիւթի մը, այն է «Բողոքական ազգայնութիւնը բարձրացնելու եւ դարուս քաղաքականութեան առջեւ նախանձելի ընելու» վրայ։ Ա.յս խնդրոյն մէջ սա կէտը զարմանալի է որ այս տասներկու երիտասարդք գիտնալով թէ իրենց ամենուն ճառերը չպիտի կարդացուին, (քանզի տասնց չորսինը միայն կարդացուեցաւ,) նոյն առտեն ամէնքն ալ իրենց ճառերը խնամով պատրաստած էին։ Թէեւ անանք գործի եւ առուտուրի մարդիկ էին, բայց եւ այնպէս կարող եղան ժողովրդական զգացմանց թարգման կանգնել։ Ոուսն բազմութիւն մը շաբաթ օր գործի ժամանակ իրենց խանութները գոցելով եկան այս հանդէսը կազմելու, ոմանք իրենց ժողովրդեան փափաքը պաշտպանելու, եւ այլք իրենց երիտասարդաց առաջին երախայրիքը ժողվելու եւ անոնց զգացումները պատուելու եւ արդիւնելու։

Գալով ճառից կ'ըսենք թէ ակնկալուածէն աւելի ազկ պատրաստութեամբ եւ որոշ ու լեցուն խնամներով իրենց փափաքը պաշտպանելու յարմարցուած էին, եւ ասնց մէջ յայտնուած գաղափարները ծափահարութեամբ ընդունուեցան ժողովրդէն։

Մանաւանդ ուշադրութեան արժանի է որ առենարանք թէեւ այլեւայլ միջոցներ յառաջ բերին ի մասին յառաջդիմութեան, սակայն մինչեւ հիմա ժողովրդեան բերնէն չլսուած ազգային պարտականութիւններ չատ նախանձով յիշեցին եւ փափաքեցուին։ Ժամանակս եւ Աւետարերի սուղ էջերը չեն ներեր որ ասնց վրայ ուրոյն խօսիմ, բայց չորս ճառերու մէջ ալ սա մէկ քանի որոշ բաները իրր ժողովրդական համոզում պարզ կերպով յառաջ բերուած էին։

1. Իգական սեռին դաստիարակութիւնը,
2. Լրագրաց՝ մանաւանդ ազգային լրագրաց կարեւորութիւնը,
3. Ընդհանուր մանկաւարժ դաստիարակութեան անհրաժեշտ հարկաւորութիւնը,
4. Զոհողութիւն ի սէր հայրենեաց եւ վասն ազգին։

Ա.յս չորս կէտերը պարզելով ցուցուցին թէ ուր է ազգին ուժը եւ թէ ինչպէս յարդ ազգը վերակենդանութիւն չառաւ, եւ ցուցուցին մանաւանդ թէ գործը սրտի է։ Ա.ւետարանք իրենք ժողովրդեան մէջէն ըլլալով ցուցուցին թէ պարտականութիւնը ազգին է մանաւանդ եւ ոչ թէ ուրիշին, եւ թէ իրենք ընդունակ են իրենց բաժինը այս պարտականութեանէն։ Ժողովուրդն ալ տեսնելով թէ առնք ցարդ եղածին պէս կղերականաց կամ դպրոցականաց խումբ մը չեն որ ծանր բեռներ բառնան ուրիշին վրայ եւ չուզեն իրենց մասով զանոնք չարժել, չէր կրնար հերքել այսպիսի գաղափարներ։

Եւ յիրաւի եթէ ազգը պիտի բարձրանայ այս գործը սրտի պիտի կատարուի։ Ո՛չ ապաքէն ազգին ամէն մէկ անդամին։ Ուսոյ յայտնի է թէ վերոյիշեալ միջոցները ազգին յառաջացման ճըշմարիտ հիմունք են, եւ եթէ այսպէս է, ուրեմն որո՛ւ կ'ինայ ազգը ղեկավարելու գործը։ Եթէ իգական սեռին դաստիարակութիւնը ազգը կը բարձրացունէ, ուրեմն այս գործը սրտէն կ'ինայ. ոչ ապաքէն ազգին ամէն մէկ անհատին որ իր աղջիկը տայ կրթութիւն առնելու։ Եթէ ազգը կը լուսաւորուի լրագրաց ընթերցանութեամբը, ով պիտի կարդայ լրագիր. ոչ ապաքէն ազգին իւրաքանչիւր անհատը։ Նոյնպէս ալ տղայոց ընդհանուր կրթութեանը համար ծնողաց անհրաժեշտ պարտքը չէ՞ որ ամէն մէկը հոգ տանի իր զաւկին գոնէ նախնական ուսում առնելուն գործի մանելէն առաջ։ Եթէ զոհողութիւն եւ ջանք պէտք է առ այս, ով պիտի ընէ եւ սրտէ անկ է այդ գործը. ոչ ապաքէն ան ալ ժողովրդեան կ'ինայ։ Ա.յո՛ այո, եւ ահա այս երիտասարդք ջերմագոյնս պաշտպանեցին եւ յարգեցին այն գեղեցիկ սկզբունքը, այն է բնիկ եւ համարիւն գործակալութեան սկզբունքը։

Ա.յսպէս տեսնուեցաւ թէ ինչ է ժողովրդեան գաղափարը ի մասին ազգային վերակենդանութեան։ Թող ալ եւս չխորհուի թէ ազգը անփոյթ է իրեն համար. թէ զազգն սրբենցնելու համար բաւական է հնոտի եւ կեղտուտ գաղափարներ միայն։ Ո՛չ. հիները անցած են, դարը փոխուած է, հիմա ազգը ղկկը իր ձեռքը առած է. նա իրեն համար կը փնտռէ նոր նոր դըպրոցական մեթոտներ, վարժ եւ հմուտ դաստիարակներ, ժողովրդական կազմակերպութիւն եւ ազգային սահմանադրութիւն, նոր եւ յաջողակ արհեստներ։ Ալ խօսքը ստակ չըներ, ազգը գործ եւ իրական գործ կը փնտռէ։

Երանի՛ թէ ամէն ուրեք յարգուէին այս ժողովրդական գաղափարները. մանաւանդ երանի՛ թէ ամէն Հայ քաղաքի մէջ լսուէր ժողովրդական ճառախօսութիւն եւ այսպէս արծարծէին այսպիսի գաղափարներ ժողովրդեան մէջ։

Բոլոր Հայ ազգին արթնութեան համար յարմարագոյն միջոցներ համարելով այս գաղափարները, որ ուրախ եմ ըսելու թէ ժողովրդեան կողմէն պարզուած են, եւ փափաքելով որ ամէն մարդ անուցանէ իր սրտին մէջ նմանօրինակ գաղափարներ, ահաւասիկ հրապարակ կը հանեմ զանոնք։

ԳԱՑԻՈՍ Կ. ՔԷՄԱԼԵԱՆ

Մարսուան, ապրիլ 10/22, 1880

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ՅԱՑՆԹԱՊ

Կու գամ ըսա ներելոյ անճառկ իմէից Աւետարերի սուղ ինչ ինչ տեղեկութիւն զհաստատութենէս ի յապուրդ հետաքրքրութեան ընթերցողացդ։

Ուսումնարան կառուցեալ է բերոյ մի վերայ 15 վայրկեան դէպ յարեւմուտս Ա.յնթապի։ Մի մասն դեռ թերաշէն է։ կը բաղկանայ յ32 սենեկաց։ Ա.յնթապի աշխարհագրական դիրքը բարձր է եւ կլիման չքնաղ։ Ուսումնարանիս օդը զուարթ եւ գեղածիծաղ կը խաղայ եւ կ'երգէ հանապազ։ Ըստ որում մաքուր օդն է չոգին մարդկային կենաց մեքենային, բնական է որ ատ ուսանողք լինին քաջառողջ մարմնով, եւ, հետեւապէս, մտօք։

Ո՛րչափ գոհալի է կալ ի գնին կարաւանաց որ կ'անցանեն ատոր եւ անտի ընդ արահետս, եւ այն լայնատարած եւ կանաչազեղ արտօրէից, որ կ'առնուն եւ բերեալ ծավալ տատանելոյ ի շնչել հաղմոյ։

Ուսումնարանս ունի երկու չրջանակ, գիտական եւ բժչկական։

Գիտական չրջանակին ուսուցիչք եօթն են, հինգն Հայ եւ երկուքն Ամերիկացի։ Բնական գիտութեանց ուսուցիչն է Բրօֆ. Ալէքսան Պէզճեան, որ նախ ի Պոլիս, յետոյ յԵյլ Համալսարանն Ամերիկայի ուսած է։ Բրօֆ. Պէզճեանի հմտութիւնն խորին է, սէրը զուարճալի, սկզբունքն լաւ, լինքն ճչմարիտ վարդապետ։ Միւս դասատուքն եւս կարող եւ ճեռնհաս են իրենց պաշտօնին, որոց երկուքն այս ամառ պիտի ղրկուին Ամերիկա պատրաստուիլ այն ուսումնարանի համար։

Ուսումնարանս արդէն ունի ոչ սակաւ կալուածս եւ նչխարս բնաբանական, տարրաբանական, աստեղաբաչխական, հանքաբանական եւ երկրաբանական։ Բուսաբանական եւ կենդանաբանական օրինակք կը պակսին առ այժմ։

Ամէն ուսումնարանիս ուսանողաց օրինաչափութեանն ու բարուցականին առաւել քան չառաչ հոգ կը տարուի, եւ կը յուսամք թէ այս նկատմամբք եւս ապագայն լաւագոյն պիտի լինի քան զանցեալն։

Հաստատութիւնս դեռ մանուկ է, սակայն ապագոյ վիճաւորութիւնն երաչխաւորող նչաններ ունի։

Գիտական չրջանակի դասերն այս տարի հետեւեալներն են, սկսեալ ի բարձրագոյն կարգէն.

ա. Տրանաբանութիւն, օրէնք Թրքաց, օրէնք վաճառականութեան, օրէնք միջազգային, մտաւորական փիլիսոփայութիւն, պատմութիւն փիլիսոփայութեան, երկրաբանութիւն։

բ. Անգղիերէն (Միլտոնէ եւ Շէյքսբիր), Թրքաց օրէնք, պատմութիւն քաղաքակրթութեան, քաղաքական տնտեսութիւն, հանքաբանութիւն, մտաւորական փիլիսոփայութիւն եւ վերլուծական տարրաբանութիւն։

գ. Աստեղաբաչխութիւն, բնաբանութիւն, եռանկիւնաչխութիւն, ընդհանուր պատմութիւն, Անգղիերէն, Տաճկերէն, Հայերէն (ոչ ամէնն), Թրքաց օրէնք։

դ. Տաճկերէն, Հայերէն, Անգղիերէն, Հայոց պատմութիւն, Թրքաց պատմութիւն, բնական պատմութիւն, բնական աչխարհագրութիւն, բարձր գրահաչիւ։

Նախապատրաստական ճիւղի դասերն հետեւեալքն եղան.

ա. Հայերէն, Տաճկ. Անգղ., մարդակազմութիւն, երկրաչափութիւն։

բ. Անգղ., Հայ., Տաճ., գրահաչիւ, չաբաթ օրերն Տաճկ., Հայ., եւ Անգղիերէն ի բերան ուսեալ հատուածոց արտասանութիւններ, ընթերցուածներ եւ ճառախօսութիւններ։

Ուսումնարանս դեռակազմ ըլլալով ի հարկէ թերութիւններ չատ ունի. զոր օրինակ Թրանսերէն լեզուի ուսումն դեռ չկայ։ կայ սակայն գլխաւոր թերութիւն մի, որ կը ծագի յանհգստութենէ կամ յանխոհականութենէ, զոր պարտ է յիշել ատա։

Ուսումնարանիս ուսմանէն չատ ազատերաց, չորսն ի բաց առնլով, ամէնն Հայ են, սակայն Հայերէն լեզուի ուսմանն չատ քիչ կարեւորութիւն կը տրուի։ Ա.յս կողմեր Հայք կարուսած են, ուրեք իսպառ եւ ուրեք կիսով չափ, զազգային լեզուն, զոր վերստին ձեռք բերելու համար աչխատիլ պարտին տալով ժամանակ բաւական։ Հայերէնին ուսումն տիպաղական է մինչեւ ի վախճան առաջին տարւոյ բուն ընթացից, մինչ Տաճկերէնը, զոր ի մօրէ ուսած են, կը չարունակի նաեւ յաջորդ տարին։ Անգղիերէնը, զոր կ'ուսուցանեն գրքերը հասկնալու համար գըլխաւորապէս, երկու տարի առաւել ժամանակ կ'ընդունի քան զՀայերէնն, որուն ուսանողք պիտի խօսին եւ պիտի մտածեն գրերն իսկ՝ որպէս զի օգտակար լինին Հայ ազգին, ոչ թէ Անգղիացւոց գրականութիւնը զարգացնելու պիտի ծառայեն։

Անցեալ տարի Հայերէնի դասատուն յատուկ թղթով առ նախագահն պատճառաբանեց եւ առաջարկեց դադրանել այս թերութիւնն։ Պատ. նախագահն կը թուէր զգալ եւ մտադիր լինել դադրանելու այն թերութիւնը, սակայն այս տարի, հակառակ համոզմանց, նուազ եւս կարեւորութիւն արուեցաւ Հայերէնին։ Անցեալ տարի առաջին կարգը գրաբարի դասեր ունէր, այս տարի չորրորդ կարգը ունի (ընդ ոմանս գ. կարգին) բարձր աչխարհաբարի դաս Պէրպէրեանի Առաջին Տերեւոց վերայ. Հայերէնի յատկացեալ ժամանակն հասկնալու միայն կը բաւէ եւ ոչ չարագրական կրթութեան։ Ա.յս ծանծաղ եւ անկատար տեղեկութեամբը չորրորդ կարգն ազատ պիտի լինի այլ եւս չուսանելու Հայերէն։

Ա.յս տարի համոզումներն առաւել նպաստաւոր եղան Հայերէնին, սակայն գործադրութի՛ւն։

Բժչկական չրջանակը դեռ անկազմ վիճակի մէջ է, միայն մէկ ուսուցիչ կայ վոխանակ յուսացեալ երեքին։ Եւ սակայն դասերն յառաջ կը մղուին։ Ա.յս տարի առաջին կարգն ուսաւ բժչկական տարրաբանութիւն, դեղաբանութիւն եւ ախտաբանութիւն։ Բ. կարգն ուսաւ կազմաբանութիւն եւ բնախօսութիւն։ Հիւանդասոցի չէնքն եւս այնչափ յառաջ տարուած է որ սկիզբն եղեւ նոյեմբ. անդ այնպիսի հիւանդաց որ կարող են գալ երթալ։

Մայիս 28ին կատարեցաւ հանդէս նուիրման հիւանդանոցին։ Պատ. Գրիգոր Ս. գրքէն ընթեռնլով քարոզեց նախ։ Պատ. նախագահն, Մր. Թրօպրիճ, ատենախօսեց տեղեկութիւն տալով Տոգ. Սմիթի վրայ, յորոյ յիչատակ կը կառուցուէր հիւանդանոցն։ Բժչկականութեան ուսուցիչ Տոգ. Պ. Սիւնի, Բասիմ սկյ, Տոգ. Կարապետ Յակոբեան եւ գործադամ քաղաքիս ատենախօսեցին հետզհետէ։ Վերջապէս Բրօֆ. Պէզճեան խօսեցաւ հետեւեալն որչափ կը յիչեմ.

«Տեարք.

Մեր հանապազօրեայ գործ է ընթեռնուլ պատմութիւն. պատմութիւն մարդկային սեռին։ Զոսկն կ'ընթեռնուք ամէն օր ի լրագրս, ի չրջանակս կառավարութեան, ի վարմունս մարդկան առ միմեանս։ Պատմութի՛ւնք, որ ընդհանրապէս կը սխրեն զմեզ եւ կը չառագռեն. պատմութիւնք ասեմ մարդկային անճնասիրութեան, առելութեան, խարդաւանութեան, կաչառակերութեան եւ բռնութեան։

Փաստ որ այսօր պատմութեան պայծառ եւ փայլփլուն մի երեսն բացուած է առաջի մեր, ուր ոչ հեռ այլ սէր գրեալ է. երե՞ս, որ չէ համակեալ յարիւն, այլ գթով է պարարուն։ Ա.յսօր, տեարք, մարդկութեան աղնիւ կոչման կը նայինք. թէկուզ յապաղեր գագաթունս Ալպեան լերանց՝ կամք այսօր ի գնին ծաղկաբեր դեղ դալարին որ կը տարածի առաջի մեր։ Ա.յսօր կը տեսնեմք ոչ զկարուած եղբօր զեղբայր իւր, այլ զձեռն գթածոյ կարկառեալ յօդնութիւն ընկերին։ Ա.յս մահեւանական եւ Քրիստոնեայ, մեծ եւ փոքր չկայ. ասա մարդկութիւն կայ, մարդասիրութի՛ւն, եղբայրութի՛ւն։ (Ծափահարութիւնք։) Չոս հիւանդութեան անկողին կայ, անկողին հիւանդութեան, ուր բոլոր մարդիկ կը հաւատարին իրարու։

Ա.րժան է մեզ ցնծալ ընդ այն գի այսօր կ'ունենանք երջանկութիւն մի, որուն մարդ ի բովանդակ կեանս իւր չիրնար հանդիպիլ։ Հիւանդանոցին բացման հանդիսին ուրախակից եմք հանդիսականաց. չնորհ ունիմք որոց պատուելին զհանդէս ներկայութեամբ իւրեանց, եւ համոզին բարեկամաց, որ նպաստեցին սոյն հաստատութեան։ Շնորհ ունիմք բարեխնամ կառավարութեան, որոյ թոյլտուութիւնը վայելեցինք ի կառուցումն սորին, եւ փառս կը մատուցանեմք Ա.յնմ, որ զամենայն կը անօրինէ յօգուտ մարդկութեան։»

Մ. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Ա.յնթապ, յունիս 5, 1880

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒԲԵՐ

Յունիս 24 ըստ Յուն. և յուլիս 6 ըստ Լատ. 1880

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Պէրլինի դեսպանաժողովոյ որոշումը դեռ պաշտօնապէս հրատարակուած չէ, բայց հիմա ազէկ գիտցուած է որ նոր սահմանագիծն, ինչպէս ըսուեցաւ անցեալ շաբթի, Յունաստանի կը թողու Վալոյի ծոցն, Լարիսսա, Մէցովոյ, Զակորի գաւառին մէկ երրորդ մասն, Եանինա եւ Արգոսի ծոցը։ Յոյները կը փափաքէին ձեռք բերել Զակորիի բոլոր գաւառն եւ Թորփուի գիմացի ծովեզերքին մէկ մեծ մասն որ Եանինայի հիւսիսային կողմն է, բայց այս տեղերը չտրուեցան անոնց։ Սակայն Յունաստանի թողուիլ որոշուած երկիրը մեծապէս պիտի աւելցնէ Յունաստանի տարածութիւնը, ժողովուրդն եւ հարստութիւնը, եւ Յունաց լաւ պատեհութիւն պիտի տայ յառաջդիմելու։ Նոր սահմանը կու տայ Յունաստանի նաեւ ազէկ պատերազմական գիծ մը։ Կ'ըսուի թէ Յունաստանի թողուիլ որոշուած նոր երկիրն ունի 500,000 բնակիչ, որոց 60,000ը Մահմետական են։ Կը յուսացուի թէ Յոյնք գոհացուցիչ երաշխաւորութիւն պիտի տան այս Մահմետական ժողովրդեան իրաւունքը պահպանելու, եւ այսպէս պիտի վարուին այս մասին Բ. դրան վճիռները։ Դեսպանաժողովը որոշած է նաեւ շատ մը երկրորդական խնդիրներ, յորս են կրօնի ազատութեան խնդիրը, Յունաստանի թողուելու տեղերէն գաղթած Մահմետականաց անշարժ կալուածոց խնդիրն, եւ Օսմանեան ընդհանուր պարտուց դումարէն Յունաստանի համար մաս մը որոշուելու խնդիրը։ Դեսպանաժողովը այս բոլոր խնդիրները լուծած է Պէրլինի դաշնագրին օգտին համեմատ։ Դեսպանաժողովը պատրաստած է հատքական ծանուցագիր մը որ քիչ ատենէն պիտի մատուցուի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, եւ որովհետեւ բոլոր տէրութիւնք միաբանած են նոր սահմանագիծն յանձնարարելու, կը յուսացուի թէ Բ. դուռը պիտի ընդունի զայն։ Կ'ըսուի թէ Բ. դուռը պիտի բողոքէ դեսպանաժողովին առաջարկուած նոր սահմանին դէմ, սակայն պիտի չընդդիմանայ դեսպանաժողովոյ որոշման գործադրութեանը, այլ պիտի բաւականանայ Յունաստանի վրայ բարձնել բոլոր պատասխանատուութիւնը որեւիցէ չհոթութեանց որ կրնան ծագիլ Յունաստանի թողուիլ որոշուած տեղերուն բնակչաց եւ Հելլենական կառավարութեան մէջտեղ։ Սակայն Եւրոպայի համաձայն կամաց առ կամաց այսպիսի չհոթութիւնք չեն կրնար ծանր ըլլալ, եւ թէ Թուրքիոյ եւ թէ Յունաստանի չահերը կը պահանջեն ժողովրդեան փափաքները հանդարտեցնել։

ԱԼՊԱՆԻԱ ԵՒ ԳԱՐԱՏԱՂ

Ալպանիացիք հրացանի կրակով արգելած են Գարատաղցիներն արդէն Գարատաղի թողուած տեղերուն մանց մէջ հունձքը քաղելէ։ Ալպանիական դաշնակցութեան գլուխներն մտերմ տեղեկութիւն առին, թէ տէրութեանց մին առաջարկած էր Ալպանիոյ համար տեսակ մը ինքնավարութիւն, որոյ համաձայն Ալպանիա Արեւելեան Ռումելիի նման թուրքիոյ հարկատու երկիր մը ըլլայ, եւ Բրխատնեայ կառավարչ մը ունենայ։ Սակայն դաշնակցութեան գլուխները բողոքած են բոլոր Եւրոպական տէրութեանց որեւիցէ որոշման դէմ, որով Ալպանիական հողին ամենավաքր մէկ մասը կը տրուի Յունաստանի կամ Գարատաղի, հեռագիր եւ աղերսագիր ղրկած են Պէրլինի դեսպանաժողովին խնդրելով որ իրենց երկրին վրայքերկ մաս մ'իսկ չթողուի օտարականաց։ Այս մասին բոլոր Մահմետական եւ կաթոլիկ Ալպանիացիք միացած են։

Տէրութիւնք անտարակոյս պիտի ընեն յարդել Ալպանիացւոց իրաւունքները, բայց ըստ դաշնագրութեան Պէրլինի հող արուելու է Գարատաղի եւ Յունաստանի, եւ Յունաստանի թողուիլ առաջարկուած տեղին բնակչաց չատ մեծ մասն ազգաւ եւ կրօնքով Յոյն է եւ կ'ուզէ միանալ Յունաստանի հետ։ Ապա ուրեմն, Ալպանիացիք ինչպէս կրնան պնդել թէ այն հողն Ալպանիոյ կը վերաբերի։ Տէրութիւնք չեն կրնար հաճեցնել բոլոր ազգերն եւ կառավարութիւններն, եւ պարտին վերջապէս լուծում մը տալ առկախ մնացեալ խնդրոյ։ Ուստի կ. պոլսոյ դեսպանաժողովական դեսպանք նոյնիսկ երկրորդ ծանուցագիր մը ղրկելով Բ. դուռը կը յայտարարեն թէ անընդունելի է Բ. դրան այն պահանջումն զոր կ'ընէ տարիի պայմանագրութիւնը գործադրելու համար աւելի ժամանակ առնելու, եւ կ'ըսեն թէ Գարատաղի խնդիրը չուա լուծուելու է։ Այս պատճառաւ կառավարութիւնք կ'առաջարկեն որ Գարատաղի թողուի Տուլչինոյի երկիրն, որ է Շգոտարայի լճին, Պոյանա գետին եւ Ցովա ակջառէ, եւ, ինչպէս անցեալ շաբթի ըսուեցաւ, այն երկրին բնակիչք Սլաւ կղզէ Մահմետական են։ Դեսպանք նոյն ծանուցագրով վարչական մանաւար կազմակերպութիւն մը կը պահանջեն Ալպանիոյ համար։ Դեսպանաց այս նոյնիսկ երկրորդ ծանուցագրին նկատմամբ Բ. դուռը պատասխանած է թէ այս նոր առաջարկութիւնը նոր եւ անյաղթելի դժուարութիւններ պիտի յարուցանէ, ուստի եւ ընդունելի չէ։ Նոյն ատեն Բ. դուռը յատուկ յանձնաժողով մը կարգած է Սկպանիա երթալով համոզելու զԱլպանիացիս որ ընդդիմութիւն չընեն ապրիլ. աշխատ յ ունեցաւ։ Ծախքը 26,806,687 ֆրանք, եւ եկամուտը 23,514,500 հաշուուած է, ուստի եւ 3,292,187 ֆրանք պակաս կայ։

Ազգային ժողովը ընդունած է նաեւ օրէնք մը Պուլկարական դրամ հատանելու, եւ այս դրամները պիտի ըլլան ոսկեզէն, արծաթեզէն եւ պղնձեզէն։ Ոսկի դրամները պիտի ըլլան 20 ֆրանքնոց եւ 10 ֆրանքնոց, արծաթ դրամները պիտի ըլլան հինգ, երկու, մէկ, ու կէս ֆրանքնոց, իսկ պղինձ դրամները պիտի ըլլան տասն, հինգ եւ երկու սանտիմնոց։ Ոսկեզէն դրամներուն վրայ պիտի դրոշմուի Պուլկարիոյ իշխանին գլուխն, իսկ միւս դրամոց վրայ պիտի ըլլան Պուլկարիոյ իշխանութեան վիճանշանները։ Հատանելի արծաթ դրամոց գումարը պիտի ըլլայ վեց ֆրանք առ իւրաքանչիւր բնակիչ Պուլկարիոյ։ Ազգային ժողովը մօտերս ցրուեցաւ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԲԵՐ

Ներոպական Թուրքիոյ գաւառաց վարչութեան վերակազմութեան օրէնքները քննելու համար կազմուած խառն յանձնաժողովը երկու նիստ ունեցաւ անցեալ չորեքշաբթի եւ ընդունեց այն յօդուածն որ դուռ կը բանայ Բրխատնիկից առջեւ կառավարութեան բոլոր պաշտօնները մանելու, նաեւ այն յօդուածն որ թոյլ կուտայ բոլոր դատարանաց առջեւ Տաճկերէն լեզուին հետ պաշտօնապէս գործածել գաւառին Բրխատնեայ ժողովրդեան մեծագոյն մասին լեզուն։

Հիմա կ'ըսուի թէ Բ. դուռը դեսպանաց հատքական ծանուցագրին երրորդ կէտին, այսինքն Հայոց վիճակին վերաբերեալ կէտին, պատասխանելու առեն դեսպաններուն պիտի չղրկէ Ապէտին փաշայէն պատրաստուած օրինաց մանաւար ծրագիրը, այլ պիտի առաջարկէ որ Եւրոպական Թուրքիոյ գաւառաց վարչութեան համար պատրաստուած օրէնքները գործադրութեան նաեւ Փոքրն Ասիոյ մէջ։

— Պէյրութի կառավարիչ Բահիթ պէյ անցեալ չորեքշաբթի հոս հասաւ։ Այս անձը Միհհաթ փաշայի կողմէն հոս եկած է Սիրիոյ մէջ իրաց վիճակին վրայ կառավարութեան ստոյգ տեղեկութիւն տալու, եւ յիշեալ երկրին վարչութեան վերակազմութեան համար քանի մը առաջարկութիւններ ընելու։ Բահիթ պէյ հրաւիրուած է ոչղակի վեհ. Սուլթանին ներկայացնել բարեկարգութեանց ծրագիրները զոր Միհհաթ փաշա հարկաւոր կը համարի Սիրիոյ համար։

— Ծանօթ է ընթերցողաց թէ կառավարութիւնը կալուածական տուրքը կըրկնապատկած էր այս տարի։ Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ կրկնապատիկ տուրք պիտի առնուի ոչ խառնարներէ, խանարէ, բաղնիքներէ եւ վարձու տրուած տուներէ, այլ այն տուներէն միայն յորս տանուտեարք կը բնակին։

— Պայազիտէն, Ալաշկերտէն եւ վանէն հատած լուրերը կը ծանուցանեն թէ սովը սոսկալութեամբ կը չարունակէ յաչեալ տեղերը, եւ շատ Քիւրտեր կը մեռնին անօթութենէ։

— Կ'ըսուի թէ սովելոց օգնութեան համար կազմուած Հայոց կեդրոնական յանձնաժողովը մինչեւ ցարդ 19,000 Օսմանեան լիրա ժողված է։

— Սովելոց օգնութեան համար կազմուած Լանկայի Աւետարանական եկեղեցւոյ յանձնաժողովը անցեալ չորեքշաբթի Բաղչէ, Պատ. Սիմոն Դաւթեանի, ղրկեց 10 լիրա։

— Սերաստիայէն Հայոց պատրիարքարան ղրկուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Չէրքէզները Սերաստիոյ գաւառին մէջ Ջարա գիւղաքաղաքին Հայոց հողերը գրաւած են։

— Բանի մը չաբաթ առաջ չորս Թուրք պինուորք Տրխպոլոյ մէջ կաթոլիկոց գերեզմանատունը մտնելով գերեզմանաքարերը կատրեցին եւ Գաղլացի պինուորի մը գերեզմանը բացին։ Գաղլոյ հիւպատոսը հատուցում պահանջեց, եւ կառավարութիւնը խոստացաւ խստիւ պատժել յանցաւոր պինուորներն, եւ գերեզմանատունն իր առջի վիճակին դարձնել։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ

Օսմանեան չոգենաւ մը մտերմ Պամուի կղզիներէն չատ մը պտղոյական բերելով կ'մեկնէր Հանեց։ — Պրուսայի պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Պրուսայի մօտ Ադ պրյուդ գիւղին մէջ արծաթի հանք մը գտնուած է։ — Կ'ըսուի թէ Լաքի չէհրի գաղային մէջ 607 տունէ բաղկացեալ ինը գիւղ չհնուած է պալմականաց համար։ — Թեսալոնիկիի, Սերեսի եւ Տրամայի սչխարաց տուրքն այս տարի 15,883,545 պահեկան եղած է։ — Արեւելեան Ռումելիի կառավարութիւնը վեց առ 100 չահով 40,000 լիրա փոխ առած է, եւ հատուցած է Օսմանեան գանձուն ի հաշիւ տրոց մէկ մասին զոր Արեւելեան Ռումելի պիտի հատուցանէ Բ. դրան։ — Անցեալ չաբաթ Ալէքսի փաշա Փիլիպպելէն հոս հասաւ։ Կ'ըսուի թէ Ա. լէքսի փաշա հրաման խնդրած է Բ. դռնէն երկու ամիս Եւրոպա երթալու։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԲԵՐ

Գաղղիոյ կառավարութիւնը յունիս 18/30ին սկսաւ գործադրել օտարական ձիավարժներուն Գաղղիոյն դուրս հանուելուն վերաբերեալ հրամանագրերը։ Նախ, իրենց տուներէն դուրս հանուեցան այն ձիավարժք որ ուսուցչական գործով չէին պարապեր։ Իբր 30 տեղական կառավարիչներ հրաժարական առած են վերոյիշեալ հրամանագիրը չգործադրելու համար, բայց այլ կառավարիչք կարգուեցան հրաժարեալց տեղ։ Ձիավարժները սկսած են պատրաստութիւն տեսնել դպրոցներ բանալու Սպանիոյ, Անդորիայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, ուր Գաղղուհւթիւն ունին բնակելու։

— Պելճիքայի կառավարութիւնը Պապին հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզած է, եւ ծանուցած է Պապին թէ յուլիսի սկիզբէն Պապին քով պտնուած Պելճիքական դեսպանն ետ պիտի կանչուի։

— Ռուսիոյ կայսրը հրովարտակաւ կը հրամայէ թէ՝ այս տարի վիճակաւ առնուելու ցամաքային եւ ծովային զօրաց թիւը 255,000 հոգի ըլլայ։

— Սպասկէֆ զօրապետը մայիսի 22ին հասաւ Կասպից ծովուն անդին Ալէքսանդրովսքի բերդն, եւ այս տեղի զօրաց հրամանատարութիւնն իր վրայ առաւ։ Զօրապետը զօրաց վիճակը քննելէն եաքը հրամայեց որ զօրաց թոշակները բարձրքին։

— Արեւելեան եւ արեւմտեան Սիպերիոյ մէջ գտնուած Ռուս կառավարչէք 100,000 րուպլի ծախք ընելու հրաման խնդրած են Չինական սահմանագլխոյ վրայ հեռագրական թելեր հաստատելու։

— Գաղղիոյ զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Չինական բանակը գրաւած է Խոգանտ գաւառին արեւելեան մասն, եւ թէ Ռուսք քաշուած են դէպ Օշ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒԲԵՐ

Ռոտոսթոյէն մեզ գրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք որ յուլիս 2ին, ուրբաթ գիշեր, հրդեհ մը պատահած է Ռոտոսթոյի մէջ, եւ Հայոց Սուրբ Փրկչի եկեղեցին, 10 տուն եւ չալացք մը հրոյ ճարակ եղած են։ Այս տուներէն ոմանք կահ ու կարասեօք հանդերձ այրած են։ Այս հրդեհէն պատճառած վնասն իբր 10,000 լիրա կը հաշուուի։

— Վազքի լրագիրը կ'ըսէ թէ դեսպանաժողովոյ կողմէն ընդունուած սահմանագիծը հաղորդուած է Պէրլինի Օսմանեան դեսպան, Սաատուլլահ պէյի, եւ նա պատասխանած է թէ Բ. դրան կողմէն վերջին անդամ առաջարկուած սահմանագծին վրայ քանի մը տեղեր ալ կրնան ուղղուիլ, բայց դեսպանաժողովոյ կողմէն առաջարկուած սահմանագիծն ամբողջովին չկրնար ընդունուիլ։

— Պալոյ Գերմանական դեսպանը դեսպանաժողովոյ որոշումն երէկ պիտի հաղորդէր Բ. դրան։

— Յունաստանի կառավարութիւնն որոշած է իր կանոնաւոր զօրաց թիւը բարձրացնել 45,000 ի։

— Գաղղոյ երեսփոխանական ժողովը մեծամասնութեամբ ընդունեց 1870ին հատարակուբդի ժամանակ յանցաւորաց ընդհանուր ներողութիւն չնորհելու մասին կառավարութեան կողմէն բերուած առաջարկութիւնը, բայց ծերակոյտն 138 քուէի դէմ 143 քուէով որոշեց ընդունիլ այս առաջարկութիւնը սա պայմանաւ միայն որ մարդասպանք եւ հրձիգք դուրս մնան ընդհանուր ներողութենէ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԱՌ ԹՂԹԱԿՑՈՒ

Բուխարեստ, Բիդէպոլ Հ. Ե. Տ. Ե. Ձեր նամակը ձեռքս հասաւ, բայց նամակին հետ ոչ ստակ, և ոչ ստակի համար փոխանակագիր կար։ Ուստի ձեզ կը մնայ ընել ինչ որ պէտք է։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Յունիս 23 և յուլիս 5, 1880

Դոնաղիաէ 41. 25 | Ռուս. երկ. բաժնք. 33 1/2

ԴՐԱՄԱՔ, Օսմ. լիրան 100 էն

Մէճիտիէ	107 1/4	Ռուսիոյ բօղ	90 1/2
Թղթադրամ	1235	Նաբոլէոն	87 7/8
Պղինձ ստակ	535	Փրիմից	54 1/2
Մ'էդալիք	210 1/2	Անգղ. լիրա	110
Պէշլիք	209 1/2	Մանլի Թղթադրամ	8 1/2

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմն
Խմբագիր Ճ. Բ. Կրէն

ԿՈՍՏԱՆԴԻՈՒՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Չագմագճըլար, Յակոբեան խան, Թիւ 12.